

Heraldisch Tijdschrift 19 (2013): 41-54.

Geleedpotigen in de heraldiek: deel 2 Spin, schorpioen, kreeft, krab en garnaal

Anton C. Zeven, *na oktober 2013 te Wassenaar*

Sleutelwoorden: geleedpotige, insect spin, spinneweb, kreeft, krab, schorpioen, garnaal

Nicolaus Cryfftz (kreeft) von Kues. Internet.

In deel 1ⁱ werd aangegeven dat de Geleedpotigen onderverdeeld worden in 1. Insecten, 2. Spinachtigen, 3. Kreeftachtigen, en 4. Duizend- en miljoenpotigen. Aangezien ik geen wapens met Duizend- en miljoenpotigen heb gevonden is deel 2 beperkt tot Spinachtigen en Kreeftachtigen. Aan de sectie Spin voeg ik ook wapens met een spinnenweb toe, ook als er geen spin aanwezig is.

Opmerkelijk is de 19de-eeuwse publicatie over vissen (d.w.z. vissen, en geleedpotigen als kreeften e.d.) door Thomas Mouleⁱⁱ. Hij is misschien de eerste die de wapens met “vissen” zinnig bespreekt. Ik kom hierna op deze publicatie terug.

Eerdere indelingen

In deel 1 werd ingegaan op “eerdere indelingen”, waarbij diersoorten heraldisch werden ingedeeld. Dat leverde niet-zoölogische groeperingen op, waardoor de hagedis en de rups in één groep kwamen. Verder worden door enkele schrijvers verschillende diersoorten niet vermeld. Zo noemt Pamaⁱⁱⁱ in zijn “Rietstap” niet de spin, de kreeft, de krab en de garnaal. In zijn Vademecum^{iv} is de spin nog afwezig, terwijl krab als schaaldier en kreeft als schaaldier met voelhoorns, scharen enz. worden beschreven.

Nagtegaal^v in zijn vademecum plaatst de schorpioen in de groep Insecten, en de krab en kreeft bij de schaal- en weekdieren. Hiertoe behoren volgens hem ook de pissebedden. De garnaal wordt niet door hem vermeld. Voor de krab noemt hij de wapens van de families Cleyburgh en Jongeneel (zie beneden), en voor de kreeft de families Van Ertborn en Fabricius (zie beneden). In zijn voorbeeld is de krab wel erg primitief voorgesteld. De Boo^{vi}, schrijvende over familiewapens, noemt alleen de krab en de kreeft. Pastoureau^{vii} noemt de bovengenoemde dieren niet. Rottier en Van de Cruys^{viii} beperken zich tot *Ook [...] de krab, de kreeft, de garnaal [...] komen voor [...]*.

Voor ons artikel is een verfijnde indeling van de nog te behandelen geleedpotigen niet belangrijk. Wij beperken ons bij de Spinachtigen (spinnen en schorpioenen), en bij de Kreeftachtigen (kreeften, krabben, garnalen en pissebedden). Van de pissebedden heb ik geen voorbeelden gevonden.

Essentieel bij deze dieren is het aantal poten, waarvan de voorste tot kaken omgevormd kunnen zijn.

In de Engelse heraldiek wordt nog een onderscheid gemaakt tussen (zoutwater)kreeften = lobsters, en rivierkreeften = crawfish of crayfish. Anatomisch zijn er verschillen, maar die zijn heraldisch niet uitgewerkt. Misschien dat een indeling van kreeften in zoutwaterkreeften en zoetwaterkreeften (= rivierkreeften) gebaseerd zou kunnen worden op de herkomst van een familie van of de ligging van een stad aan een zee kust resp. aan een rivieroever. Ik zal dat niet doen.

In *A complete guide to heraldry* door Fox-Davies^{ix} missen we de schorpioen en de garnaal. Wel worden genoemd de spin, de krab en de kreeft (*lobster*). Zoals anderen plaatst de schrijver de spin in het hoofdstuk Insect.

Op de websites Heraldry of the World, Herald Dick Magazine en andere zijn nog vele wapens met bovengenoemde wapenstukken te vinden. In de eerst genoemde vinden we de spin onder Insects.

Spinachtigen: spinnen en schorpioenen

1. Spinnen en spinnenwebben

Inleiding en indeling

Pama noemt de spin niet. Nagtegaal beschrijft de spin als een achtpotig *insect* (!). Verder zegt Nagtegaal dat het dier ruggelings met de kop omhoog wordt afgebeeld. Als voorbeeld noemt hij het wapen van Upmeijer. Omdat in de natuur ook spinnen met de kop naar beneden in het web zitten, vinden we ze als zodanig ook in enkele emblemen. Zowel Pama als Nagtegaal noemen het spinnenweb niet.

Net als de bijenkorf bij de honingbij hoort, hoort het spinnenweb bij de spin. Vandaar dat wij in deze sectie ook wapens met een spinnenweb opnemen.

Op internet zijn naast officiële wapens ook wapens met spinnen te vinden, die een eigen verhaal moet illustreren. Deze heb ik niet opgenomen.

In sommige wapens is een spin getekend, die uit drie delen bestaat. Dit moet naar de “heraldische vrijheid” van de tekenaar wijzen.

Mijn indeling van de “spinnenwapens” is 1. spinnen, 2. web, en 3. spinnen in web.

1.1. Eén of meerdere spinnen

De beschrijving in de CBG-collectie luidt van het wapen van de Nederlandse familie Upmeijer: in zilver een zwarte spin (al of niet vergezeld van een rode wassenaar).

In de Hollandse Heraldische Databank van de Hollandse Genealogische Vereniging vind ik bijgaande afbeelding. Hierbij valt op dat het dier tien poten heeft. De tien poten en de blauwe kleur van de spin duiden wellicht op een heraldische vrijheid.

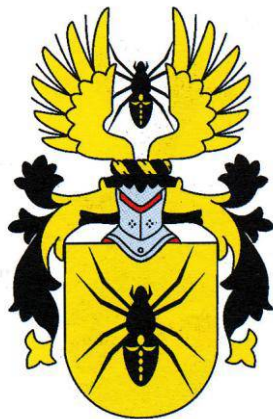
Wapen van de familie Upmeijer/Upmeijer met vijf paar poten. (Bron Hollandse Heraldische Databank.)

De gouden spin in het wapen van de Slowaakse familie Tkác heeft op het lichaam een kruis bestaande uit negen aanstotende kleine zilveren bezanten (1-1-5-1-1). Komt een dergelijke tekening in de natuur voor? Zilver op goud is in de heraldiek ongebruikelijk. De naam Tkác betekent wever. Omdat een wever en een spin met draden werken is het wapen misschien sprekend.

Wapen van Marian Tkác. Bron: Ralf Hartemink^x.

De spin in het Slowaakse familiewapen Kriššák heeft op het zwarte lichaam een gouden merk (zie afbeelding). In het Slowaaks betekent križ kruis. Deze spin is de (Europese) kruisspin, die wij ook in Nederland kennen. Dus een sprekend wapen. De wapenontwerper heeft goed naar de wilde kruisspin gekeken.

Wapen van Jozef Kriššák met omgekeerde detail. Bron: Ralf Hartemink en Internet.

Het familiewapen Ragnina is sprekend want spin in het Italiaans is ragno.

Familiewapen Ragnina, Italië. Bron: internet > stemma Ragnina.

Wapens van twee Catalaanse steden Els Plan de Sío, en Arañuel. Het wapen van Arañuel is sprekend, want spin in het Catalaans is aranya. Het dier heeft echter vijf paar poten.

Plans de Sió, Catalonië. Spanje

Schild van Arañuel, Catalonië. Spanje

De spin accentueert het wapen van het Señal Batallón van de Spaanse Luchtverdediging.

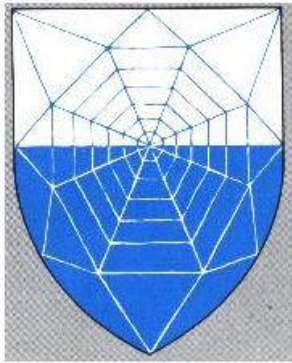

Wapen uit de bron: [Coat of Arms of the Signal Battalion of the Spanish Army Air Defence Command.svg](#)

1.2. Web

Het wapen van Aasiaat toont een spinnenweb. Het is bijna-sprekend, want Asiaat (dus met één begin-a) betekent spinnen. Het is niet bekend waarom deze plaats de naam spinnen draagt, want spinnen zijn zeldzame dieren in Groenland. Misschien is het wapen in Denemarken ontworpen, want volgens Achen^{xi} (Ralf Hartemink, NGW) maken spinnen in Aasiaat geen web.

Een vangweb heeft alleen zin als er vliegende prooidieren zijn. Ik voeg toe dat in de natuur een spin de vangdraden als een spiraal aan de steundraden hecht. Dit is niet het geval in bijgaand wapen, waar de zes vangdraden los van elkaar getekend. Zie ook bij 1.3. Spinnen in web.

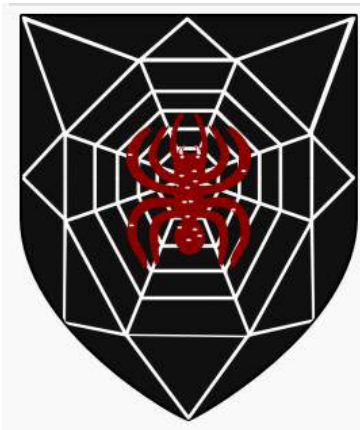

Aasiaat, Groenland. Bron: NGW, gekopieëerd uit Achen^{xii}

1.3. Spin in web

Bij het ontwerpen van wapens werden de vangdraden niet naar de natuur getekend. Zie bij 1.2. Zelfs in het wapen van de Slowaak Jusuf Zulfearovic (zie hierna) zijn de vangdraden als lussen tussen de steundraden getekend.

In het wapen van House Webber of Coldmoat zit de spin met zijn kop omhoog. Het dier heeft vijf paar poten. De tekening van het web moet ook uit Achen gekopieerd zijn.

Wapen van House Webber of Coldmoat. Bron:internet > heraldry spiders.

Het wapen van de Slowaak Jusuf Zulfearovic toont ons, zoals reeds opgemerkt, onnatuurlijke “ingeschulpte” vangdraden. De zwaartekracht heeft geen invloed op de lussen.

Wapen van Jusuf Zulfearovic. Bron: Ralf Hartemink.

Het embleem van de 8th Space Warning Squadron toont ons een web, dat indringers moet tegenhouden. Om het geheel te verduidelijken is er een spin met de kop naar beneden in aangebracht. Er zijn twee los van elkaar staande vangdraden, waarvan de buitenste ingeschulpt is. In het web bevinden zich “gevangen raketten”. Het devies luidt (vertaald) *Zij zullen niet passeren*, maar waarom is de ruimte aan de bovenzijde nog open?

Embleem van het 8TH SPACE WARNING SQUADRON, behorende tot de US Air Forces. Bron: [8th Space Warning Squadron.png](#)

1.4. Samenvatting

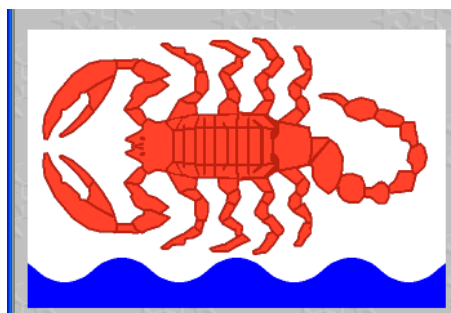
In boven genoemde wapens wordt Nagtegaals vermelding dat de spin met de kop omhoog is afgebeeld bevestigd, want als hij met de kop omlaag is afgebeeld betreft het een embleem. De vangdraden in een vangweb zijn altijd verkeerd afgebeeld. De reden zal zijn dat het gemakkelijker tekenen is, dan het tekenen van een “hoekige” spiraal en waarschijnlijk is het evenwichtiger en daardoor mooier om te zien. Misschien speelt gebrek aan kennis ook een rol.

De wapens Upmeijer en Webber hebben een potenpaar teveel.

2. Schorpioenen

Een schorpioen is te herkennen aan de stekel aan het eind van zijn staart. Hiermee kan hij zich verdedigen door zijn belager te steken en met zijn gif te verlammen of te doden. Zoekt men op de website van het CBG bij Familiewapens op het wapenstuk schorpioen dan worden geen hits verkregen. Wellicht is het niet uitnodigend om een schorpioen met zijn dodelijke gif in een familiewapen op te nemen. Wel vinden wij de schorpioen in enkele overheidswapens. Ik noem enkele.

De gemeente Slatinice in Tsjechië toont een rode schorpioen. Deze is ook in de vlag terug te vinden.

Wapen en vlag van Slatinice, Tsjechië. Bron:

www.wikipedia.org en www.crwflags.com; Vlaggetekend door Blas Delgado Ortiz (2000).

Het wapen van de Italiaanse provincie Taranto toont een scorpioen met op zijn rug drie gouden lelies. De naam Taranto heeft *geen* relatie met de naam van de tarantula-spin. Een studie van de geschiedenis van het ontstaan van het wapen zal de scorpioen en de lelies verklaren. Internetbronnen geven deze niet.^{xiii}.

Provincie Taranto met detail. Bron: www.provincia.taranto.it/

Het embleem van de race-auto Abarth 750 van Fiat toont een scorpioen. De betekenis ervan is mij onbekend, want een scorpioen is toch geen snelloper.

Embleem van de Fiat Abarth 750. Bron: internet > stemma scorpio.

Samenvatting

Zoals al gezegd zal de “faam” van de scorpioen de wapenontwerpers niet uitnodigen dit dier in een familiewapen op te nemen. In een embleem wellicht als een respect-afdwingend dier.

3. Kreeft, rivierkreeft, krab en garnaal

Een prachtig in 1842 gepubliceerd overzicht van heraldische dieren door de auteur samengevat onder de noemer “vis” is te vinden in het boek *The heraldry of fish*, geschreven door Thomas Moule. Het woord fish heeft hierin een brede betekenis. Voor mijn artikel is het gedeelte over de (zoutwater)kreeft, de rivierkreeft, de krab, en de garnaal van belang. Een probleem rijst echter. In de Britse heraldiek wordt klaarblijkelijk een onderscheid gemaakt tussen een (zee)kreeft (lobster) en een rivierkreeft (crayfish, crawfish). Misschien dat de rivierkreeft een langer staart dan de (zee)kreeft heeft. Maar de meeste wapenontwerpers/tekenars zullen van de verschillen niet op de hoogte zijn.

Moule geeft een lijst van wapens van families en overheden met één van de bovengenoemde dieren. Hij heeft zich niet beperkt tot Britse wapens. Welke zijn bronnen zijn vermeldt hij niet. Ik heb enkele namen van deze lijst gebruikt om het wapen op te zoeken.

In de Nederlandse heraldiek maken we geen verschil tussen een (zee)kreeft en rivierkreeft. Daarom zullen we alle wapens met een rivierkreeft of kreeft onder het hoofdje kreeft opnemen. Eveneens zullen we prawn en shrimp vertalen als garnaal.

De Boo^{xiv} zegt dat de kreeft en de krab met de kop naar boven en ruggelings moeten worden afgebeeld. Zoals we zullen zien volgt de stand van de krab deze aanwijzing niet altijd.

Wanneer wij op de CBG-website kijken hoeveel familiewapens er met de bovengenoemde dieren zijn, dan vinden we voor de kreeft dertien hits, voor de krab tien hits, terwijl de garnaal niet genoemd wordt. Deze aantallen hits geven een vertekend beeld, aangezien enkele familienamen meer dan één keer voorkomen. Klaarblijkelijk heeft de garnaal òf de Nederlandse familiewapens in het algemeen òf die vermeld op de CBG-website niet bereikt. Misschien dat als men al een soortgelijk dier in zijn wapen wil opnemen, de voorkeur van de wapenontwerper/opdrachtgever naar de kreeft of krab en niet naar de minder respect-afdwingende garnaal uitgaat. Garnalen komen elders wel voor (zie hierna).

Volgens Moule^{xv} werden wapenrustingen met overlappende platen van Franse ridders tijdens de periode van Henry IV vergeleken met schubben van een kreeft en daarom kregen zij de naam *écrevisse* (verbasterd tot crayfish), dat is rivierkreeft.

3.1. Kreeften

In de natuur zijn “West-Europese” kreeften in het algemeen donkerblauwig-zwartig. Door koken worden ze rood. De zilveren kreeft in het wapen Fabricius zou een in de natuur voorkomende kreeft genoemd kunnen worden. Misschien is in dit wapen zilver toch te licht van “kleur”. De kreeft in het wapen van Scholten lijkt een gekookt exemplaar te zijn. Verder hebben kreeften vijf paar poten, waarvan het voorste paar meestal in de natuur tot scharen zijn geworden. Deze scharen zijn vaak van ongelijke grootte. Deze ongelijkheid is in de heraldiek niet terug te vinden. De andere poten worden looppoten genoemd.

Ik ga voorbij aan de op internet te vinden beschrijvingen van fantasie-koninkrijken en dergelijke inclusief de fantasiewapens van openbare instellingen en families.

Kreeften-wapens kunnen verdeeld worden in twee groepen: 1. alleen de scharen, 2. het halve dier, 3. het gehele dier.

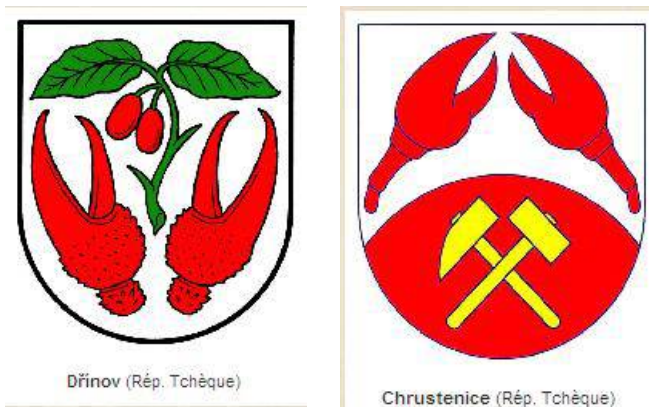
3.1.1. Alleen scharen

De Engelse familie Tregarthick toont twee kreeftenscharen kruisgewijs, waarvan de rechter schaar over de linker gaat. De tekenaar van deze scharen lijkt bij een werktuigbouwkundige ten rade te zijn gegaan. In het wapen van Železné zijn de scharen naast elkaar geplaatst en spiegelbeeldig. In beide wapens zijn de scharen even groot, hetgeen heraldisch wellicht correct is.

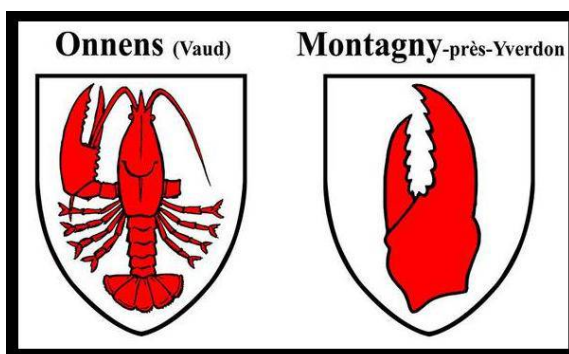
Familiewapen Tregarthick Stadswapen Železné, Tsjechië. Bron: héraldique écrivisse

Wapens van de Tsjechische plaatsen Drinov en Chrustenice. Beide met een paar even grote scharen.

Wapens van de Tsjechische plaatsen Drinov en Chrustenice. Bron: héraldique écrivisse

Het verhaal wil dat Onnens en Montagny, twee plaatsen in Vaud (CH), in het verre verleden één geheel vormden. “Later” zijn de plaatsen uiteengegaan, hetgeen terug te vinden is in de wapens. Hierbij kreeg Montagny maar een klein deel. Maar door deze sterk te vergroten wist de plaats zich toch heraldisch goed te handhaven.

Wapens van Onnens^{xvi} en Montagny. Bron: héraldique écrivisse

De schaar van een kreeft komt voor in het helmteken van de Engelse familie Platt-Higgins. In dit helmteken wordt het vastgehouden in de bek van een griffioen.

Helmteken van het familiewapen Platt-Higgins. Bron: internet Gutenberg project.

3.1.2. Het halve dier

Het gemeentewapen van de Noorse gemeente Tysfjord toont de voorste helft van een kreeft. Er zullen wel geen wapens met de achterste helft bestaan.

Het wapen van Tysfjord. Bron: www.tysfjord.komm.svg.

3.1.3. Het gehele dier

Het aantal wapens met één of meer kreeften is groot. Ik zal mij beperken tot enkele die mij interessant lijken. Ook hier geldt dat de scharen altijd even groot zijn.^{xvii}

Het "oudste" mij bekende wapen met een kreeft is dat van Broadas L'Espagnol. Hij is een Ridder van de Tafelronde. Het betreft, volgens de bron een rivierkreeft. Het is mij onbekend waarom eeuwen later hem een kreeft in zijn wapen werd toegedacht.

Het apocriefe wapen van Broadas L'Espagnol, Ridder van de Tafelronde. Bron: internet > stemma gambero.

De familie Scholten (van Aschat) voert in kwartier IV in goud een rode kreeft.

Wapen Scholten van Aschat. (Amsterdam 1824. Bron: Hollandse Genealogische Databank. Gebaseerd op wapenboek Spin- en Weeshuis te Amsterdam. Stadsarchief.

Het wapen Scholten komt ook voor op een Chine-de-commande wapenbord van het echtpaar Scholten – Hogenberg.

Alliantiewapen Scholten-Hogenberg op een chine-de-commande wapenbord. Bron: Kroes.^{xviii} Het streepjespatroon is natuurlijk niet op het bord zelf te vinden.

Het familiewapen Fabricius toont ons een wapen: gedeeld met in kwartier II in blauw een zilveren kreeft. Deze kreeft vinden we ook als helmteken. Het dier zou misschien ook beschreven kunnen worden “in natuurlijke kleur”.

Familiewapen Fabricius. Bron: Hollandse Genealogische Databank.

In Kues aan de Moezel (D) staat het geboortehuis van Nikolaus von Kues, die daar in 1401 het levenslicht zag. en werd naar zijn gelatiniseerde naam van zijn geboorteplaats Nicolaus Cusanus genoemd. Zijn familienaam was eigenlijk Cryfftz, vandaar de kreeft in het wapen. Als kardinaal overleed hij in 1464 en werd in de S. Petri in Vincoli te Rome begraven. Daar en op eerdere standplaatsen is zijn wapen te vinden. We geven enkele afbeeldingen van zijn wapen.

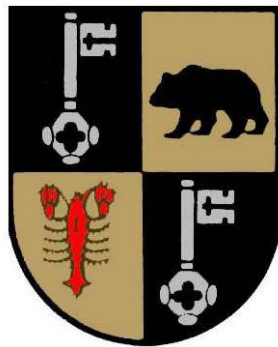

Wapen van Nicolaus Cusanus op de door hem opgerichte Steinkanzel in de St. Wendelinus basiliek in St. Wendel (Saarland, D). Bron: internet > stemma cusanus, fotograaf M. Zimmermann. 2010.

Gevelsteen van kardinaal Nicolaus Cusanus aan de S. Petri in Vincoli te Rome. Bron: internet > stemma cusanus, fotograaf onbekend.^{xix}

Zijn wapen is ook als gevelsteen in zijn geboortehuis aangebracht. Later zijn Kues en het tegenover liggende Bernkastel door een brug verbonden, waardoor beide plaatsen één geheel werden. In 1951 heeft de gemeenteraad besloten om het wapen van Nikolaus van Kues in het derde kwartier van het gemeentewapen op te nemen.

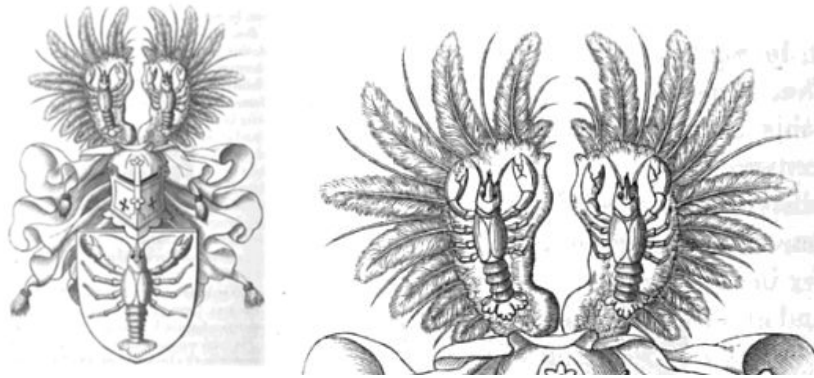

Links de gevelsteen in het geboorte huis; rechts het wapen van Bernkastel. Bron: stadt.bks.jpg

Het familiewapen Von Melem toont naast een kreeft in het schild ook een kreeft op een omgewende vleugel van het helmteken. Een vrouw draagt geen helm en dat zal de reden zijn dat in het altaarstuk met Katharina Heller geboren Von Melem, geen helmteken aanwezig is. De wapentekening afgebeeld in Moule^{xx} toont het wapen met een vlucht met op elke vleugel een kreeft. De wapentekeningen uit Siebmacher^{xxi} en uit Moule hebben slechts drie paar looppoten.

Links: Familiewapen Von Melem, Frankfurt, Duitsland (Siebmacher 211, drie paar looppoten); rechts: een detail van het Heller-Altair, gesticht door Jakob Heller en zijn vrouw Katharina Von Melem. Albrecht Dürer & Matthias Grünewald, 1507. Bron: internet Heller-Altair., Frankfurt.

Familiewapen met op elke vleugel van de vlucht een kreeft met drie paar looppoten. Bron: Moule, zie noot II.

Op het Rathaus van Frankfurt zijn wapens aangebracht. Eén daarvan is het familiewapen Von Uffenbach: een golvende schuinbalk beladen met drie kreeften, geplaatst in de richting van de schuinbalk. Voor de duidelijkheid een afbeelding uit een andere bron. De golvende schuinbalk kan verwijzen naar het naamgedeelte –bach. De betekenis van Uffen kan ”op” zijn. Dus “op de beek”. Werden daar door voorouders rivierkreeften gevangen?

Familiewapen Uffenbach. (Bron: internet, foto Andreas Praefcke, 2011), andere internet bronnen zijn het wapen van Wilhelm von Uffenbach, 1750; en dat van Zachar Conr. Ab Uffenbach (Frankfurt, 1683-1734), ebooks.

Het voormalige waterschap De Beneden Dinkel voerde een rode rivierkreeft in haar wapen. Bontekoe^{xxii}, die het wapen van het voormalige waterschap De Beneden Dinkel heeft ontworpen meldt dan hij de rivierkreeft heeft toegevoegd, omdat vroeger toen het water van de Dinkel (blauwe golvende dwarsbalk) nog schoon was op de rivierkreeft werd gevisst. Deze waterschap is nu opgenomen in de waterschap Regge en Dinkel, dat nog geen wapen bezit.

Wapen van het voormalige waterschap De Beneden Dinkel. Bron: NGW.

Tot slot: een familie Mol voert drie rode kreeften boven elkaar en met de koppen naar rechts.^{xxiii} Een verklaring weet ik niet. Ik vond geen afbeelding.

3.1.4. Helmtaken

In helmteken komen ook kreeften voor. Als voorbeeld het familiewapen Dykes met een groene kreeft. Volgens Moule^{xxiv} is het een rivierkreeft. De groene kleur van het dier is ongebruikelijk.

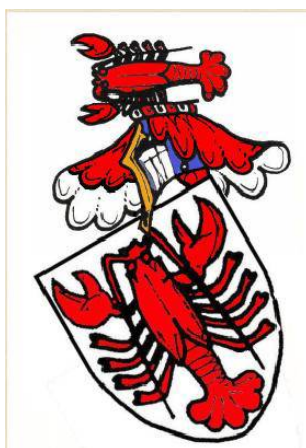

Familiewapen Dykes. Bron: www.4crests.com/

Heraldiek in Polen is ingewikkeld. Onverwante families kunnen tot één familiegroep – “herby”- behoren en toch het zelfde wapen voeren. De hieronder genoemde families Dlugosz en Raczek behoren tot één herby. Ik vond dit wapen door op internet te zoeken op de familienaam Warnia. In het schild in zilver een rode kreeft met vier paar looppoten. Als helmteken een kreeft uit het schild.

Familiewapen van Dlugosz en van Raczek, Silesië. Polen

Wapen van Jan Žižka, gebaseerd op zijn zegel uit 1378 met onbekende kleuren. Bron: internet > *héraldique écrivisse* (Herald Dick Magazine)

3.1.4. Samenvatting

Er zijn vele wapens met een kreeft. De kreeft is meestal rood gekleurd. Misschien komt dit doordat heraldische tekenaars en anderen vroeger en nu alleen de kreeft van de eettafel kenden of kennen. Misschien dat de Fabricius familie beter op de hoogte was. Meestal wordt de kreeft als één geheel afgebeeld. Soms alleen de scharen. Hoewel de scharen van de kreeft verschillende groottes hebben zijn ze in de heraldiek, mogelijk vanwege het mooie aanzicht, van gelijke grootte. Sommige heraldische kreeften hebben drie in plaats van vier paar

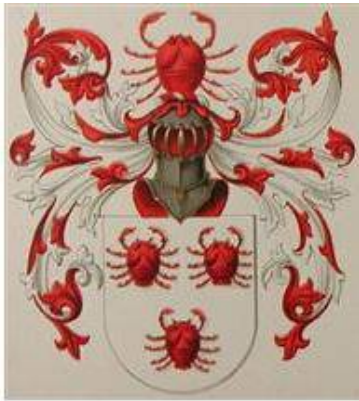
looppoten. Een kreeft als helmteken komt voor. Ik weet niet waarom de kleur van de kreeft van het helmteken Dykes groen is.

3.2. Krabben

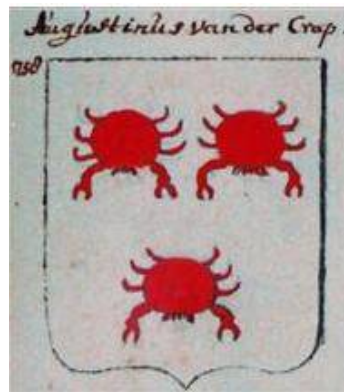
Krabben worden met de scharen naar boven, naar beneden en naar rechts afgebeeld. Ik begin met enkele voorbeelden uit de Hollandse Genealogische Databank (Hans Nagtegaal).

Leden van de Engelse familie Crab voeren een krab in hun zegel. Het zegel van Paul Crab dateert van 1310 en dat van William Crab van 1499.^{xxv} Ik vond geen afbeeldingen.

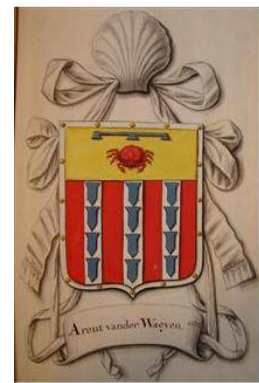
Het familiewapen Van der Crab/Van der Crap met de scharen omhoog; het wapen van Augustinus van der Crap met de scharen omlaag en Arent van der Waeijen eveneens omlaag. De laatste twee wapens met krabben met slechts drie paar looppoten.

Familiewapen Van der Crab/
van der Crap

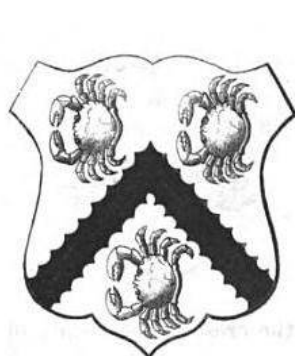

Augustinus van der Crap
Den Briel, 1758

Arent van der
Waeijen,
Amsterdam, 1682

Ook in het familiewapen Bridger bevindt zich een krab in het helmteken. Ik ken de aanleiding tot wijziging van het wapen afgebeeld door Moule in 1843^{xxvi}, dat wil zeggen de richting van de scharen van de krabben van rechts naar beneden niet. De krabben in het tweede wapen van Bridger hebben heel merkwaardige "loop"poten. Zij lijken op de krab afgebeeld in Nagtegaals Vademecum.

Links: familiewapen Bridger (Moule, zie noot ii) met de scharen naar rechts en rechts de krabben met de scharen naar boven.

Het gemeentewapen van Bivona, Italië toont een gouden krab in een “bleekgouden” veld. Volgens de beschrijving is de krab zwart.

Gemeentewapen van Bivona. Italië. Bron: internet > stemma

3.3. Garmaal

Zoals als gemeld komt de garnaal weinig in wapens voor. Moule^{xxvii} noemt er enkele voor Groot-Brittannië en zegt daarbij dat in de Franse heraldiek garnalen zeldzaam zijn. Dit kan de oorzaak zijn dat Pastoureau^{xxviii} de garnaal niet noemt. Ik heb geen afbeeldingen van een familiewapen met een garnaal gevonden. Wel enkele van plaatsen.

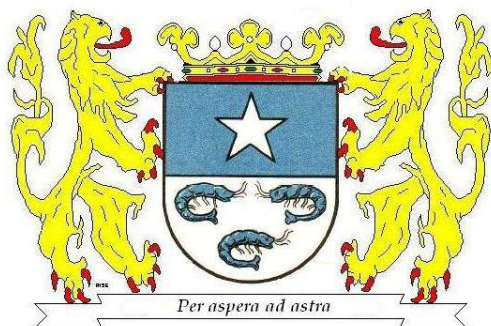
De (Hollandse) garnaal is grijsig van kleur. Net als bij de kreeft wordt de garnaal door het koken rood.

Het wapen van Le Guilvinec (Finistère, Frankrijk) noem ik als eerste omdat in dit wapen zowel een krab als een garnaal als wapenstukken zijn opgenomen.

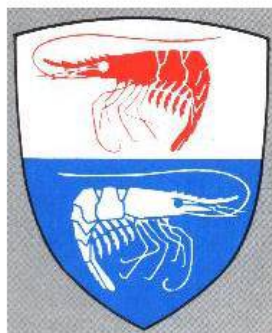
Het wapen van Le Guilvinec. Bron: internet > heraldique crevette

In het wapen van Cheribon/Ceribon (Indonesië) komen drie garnalen voor. Het wapen is sprekend, want ceribon betekent in het Soendanees garnalenrivier. De garnalen in het wapen van tot 1950 zijn blauw en na dat jaar zilver. Is zilverachtig hun “natuurlijke” kleur?

Wapen van Cheribon tot 1950 en Ceribon vanaf 1950, Indonesië. Bron: NGW.

In het wapen van Qasignianguit, Groenland komen twee garnalen voor. Hiermee wordt voor deze plaats de belangrijke garnalenindustrie aangegeven. Ook wordt in het wapen van Villerville (Bretagne, F) de vroegere mosselindustrie en de huidige garnalenindustrie benadrukt. De garnalen zijn in hun “natuurlijke” kleur afgebeeld.

Wapen van Qasignianguit,
Groenland, (vroeger Christianshåb)
Bron: NGW.

Wapen van Villerville (Bretagne).
Bron: internet > heraldique crevette.

Samenvatting

Zoals door Moule gemeld zijn er families met een garnaal als wapenstuk. Ik heb van deze wapens geen afbeelding gevonden. De garnaal wordt twee maal in zilver, twee maal in blauw en één maal rood afgebeeld. De blauwe en zilveren kleur benaderen wellicht de natuurlijke kleur. Bij het wapen van Ceribon vond voor de garnaal een kleurwisseling plaats.

Geleedpotigen in de heraldiek: deel 3. Vroegste voorkomen: een aanzet.

Het is niet gemakkelijk om na te gaan sinds wanneer geleedpotigen zegelkundig of heraldisch in West-Europa werden gebruikt. Daartoe zou men een immense hoeveelheid collecties zegels en wapens in archieven of zegels en wapens in gedrukte of gedigitaliseerde vorm moeten bekijken. Ik heb mij dan ook beperkt tot enkele zegel- en wapenboeken van voor 1550. Omdat zegels ouder zijn dan wapens begin ik met een zegelbron.

De boeken, die door de Gray Birch aan het eind van de 19de eeuw namens het British Museum in Londen uitgaf vormen mooie bron.. In zes delen worden 23242 zegels van voornamelijk Europese instellingen of van Europeanen in meer dan 5000 bladzijden beschreven.^{xxix} Ik zocht op bee, fly (incl butterfly, horsefly), scarab, scorpion en, crab. Van de vermelde zegels vond ik geen afbeeldingen

jaar	zegelnr.	wapenstuk	naam	deel
1291	11718	vlinder	John Mayre	III
1310	15987	krab	Paul Crab	IV
begin				
1300	11537	vlinder	James Malevil	III
1355	13353	krab	Henry Le Scrop	III
1391	13367	krab	Stephen Lescrop	III
1399	16177	vlinder	John de Etal	IV
1420	07581	vlinder/daas*	Thomas Bolour	II
1444	10105	bij/vlinder	Nicholas Girlyngton	III

1452	12154	2 krabscharen	Robert Nevylle	III
1462	13377	krab	Thomas Le Scrop	III
1499	15988	krab	William Crab	IV

In delen I, V en VI vond ik geen gezochte zegels. * betekent vlinder of daas.

Ik raadpleegde ook het Wapenboek Beyerens van Claes Heynenzoon uit ca 1405^{xxx}. Ik vond geen afbeelding van een geleedpotige. In later ontworpen wapens komen ze wel voor. Uit deze aanzet blijkt dat de zegelende man eerder afbeeldingen van geleedpotigen in hun zegels op namen, dan wapenvoerders.

Dank

Graag dank ik Ralf Hartemink en Tom Metselaars voor gegevens en suggesties.

Noten

-
- ⁱ Zeven, A.C. Geleedpotigen in de heraldiek. Deel 1. Insecten. *Heraldisch Tijdschrift* 19 (2013).
- ⁱⁱ Moule, Thomas. *Heraldry of fish. Notices of the principal families bearing a fish in their arms*. Uitg. J. van Voorst, London. 1842, nu een ebook.
- ⁱⁱⁱ Pama, C. *Rietstaps Handboek der heraldiek*. Leiden.1961 (herdruk 1987).
- ^{iv} Pama, C. *Heraldiek en genealogie, een encyclopedisch vademecum*. Prisma-boeken. 1969.
- ^v Nagtegaal, H.K. *Heraldisch vademecum*. Den Haag. 2003. 192pag.
- ^{vi} de Boo, J.A. *Familiewapens. Kentekens van verwantschap*. 2008.
- ^{vii} Pastoureau, M. *Traité héraldique*. Paris. 1993. 407 pag.
- ^{viii} Rottier, H. & M. Van de Cruys. *Heraldiek*. Leuven. 2004.364 pag.
- ^{ix} Fox-Davies, A.C. *A complete guide to heraldry*, revied door Ch.A.H. Franklyn in1949. Londen. 1954. Ook op internet te lezen.
- ^x Ralf Hartemink. website www.ngw.nl
- ^{xi} Achen, S.T. *Danmarks Kommunevåbener*. Kopenhagen. 1982. Ontleend aan Ralf Hartemink > www.ngw.nl/heraldrywiki/
- ^{xii} Zie noot xi.
- ^{xiii} De stad Taranto heeft een ander wapen.
- ^{xiv} Zie noot v.
- ^{xv} Zie noot ii.

^{xvi} Sommige wapenafbeeldingen van Onnens tonen een grotere rest van de schaar. Bron: internet.

^{xvii} Op de doorstoken kreeft en krab als embleem voor kanker(bestrijding) ga ik niet in.

^{xviii} Kroes. J. *Chinese Armorial Porcelain*. Den Haag. 2005.

^{xix} Deze gevelsteen wordt ook aan andere kardinalen foutief toegeschreven. Boven de gevelsteen staat een tekst met de naam van Nicolaus Cusanus.

^{xx} Zie noot i.

^{xxi} Zie internet Siebmacher 211.

^{xxii} Bontekoe, G.A. Het wapen van het waterschap “De Beneden Dinkel”. *De Nederlandsche Leeuw* 83 (1966): 441-442.

^{xxiii} Bron internet > collectie Van Rhemen Brakell. De afbeelding is te klein om gereproduceerd te worden.

^{xxiv} Zie noot ii.

^{xxv} de Gray Birch, W. *Catalogue of seals in the department of manuscripts in the British Museum*. Vol. IV. London. 1895. Zie ook noot xxviii.

^{xxvi} Zie noot ii.

^{xxvii} Zie noot ii.

^{xxviii} Zie noot vi.

^{xxix} de Gray Birch, W. *Catalogue of seals in the department of manuscripts in the British Museum*. Vol. I. 1887, 900 pag, Vol. II. 1892, 873 pag; Vol. III. 1894, 750 pag; Vol. IV. 1895, 835 pag; Vol. V. 1898, 1041 pag; Vol. VI. 1900. 884 pag. London. Ik heb ooit gelezen dat deze collectie overgebracht is naar de National Archives. De zegels kunnen verdeeld worden in. 1. authentieke zegels, 2. authentieke zegels en de afgietsels ervan, 3. afgietsels. Ik heb niet nagegaan hoeveel zegels tot groep 2 behoren.

^{xxx} Koninklijke Bibliotheek. Wapenboek Beyerens is als ebook beschikbaar.